

Titel: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25

Citation: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2008 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb27-txr-root.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K25

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

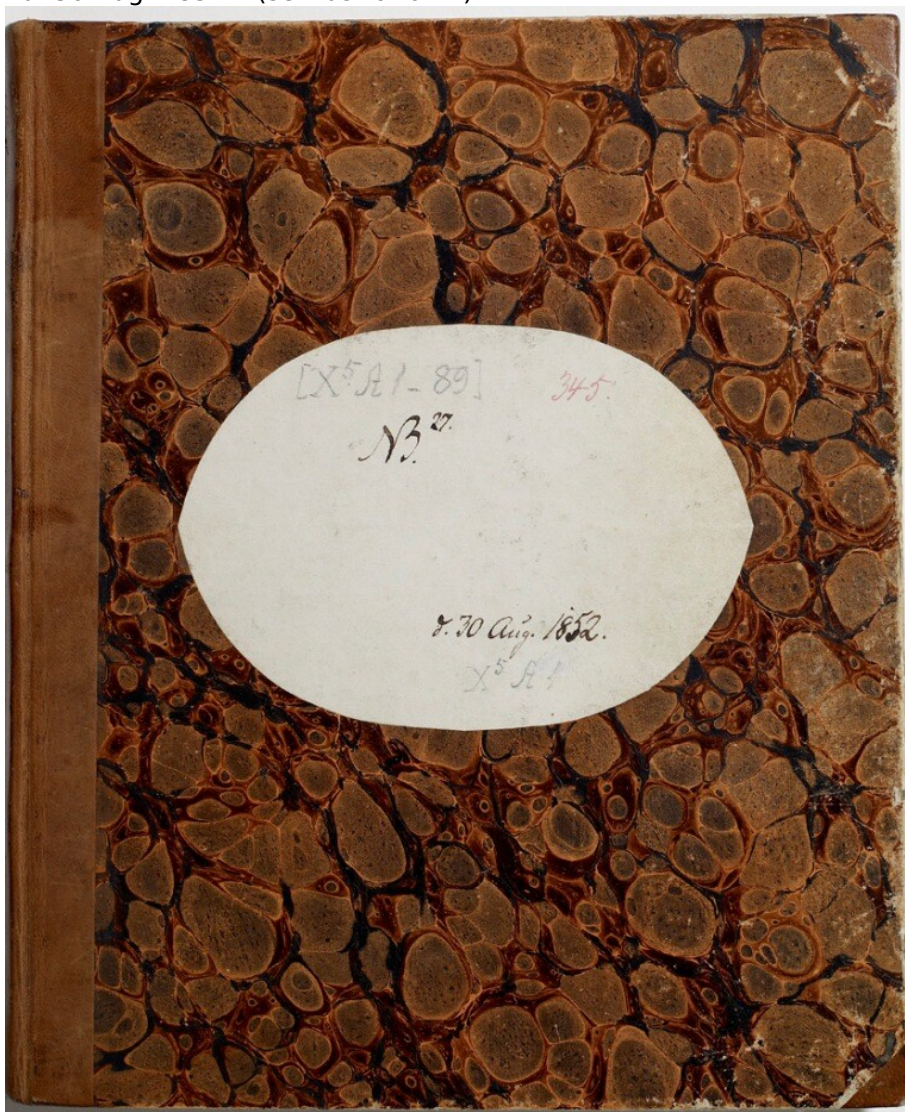
Tekstreddegørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 134
3. Indhold 135

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB27 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB.²⁷«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB27 1 Halvbind med ryg og hjørner af lysebrunt skind og med blankt, brunligt marmoreret overtrækspapir. Tresidet sprængt snit. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 189 × 226 × 22 mm.* Midt på forpermen er klæbet en oval etiket med påskriften »NB.²⁷« og datoen »d. 30 Aug. 1852.« (se illustration 2).

2. Journalen NB27, etiket på bindets forside
Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund med rødt blæk skrevet »345.«, journalens nummer i *L-fort*. Desuden har udgiverne af *Pap.* med blyant tilføjet

optegnelsesnumrene »X⁵ A 1-89« og under datoen »X⁵ A 1«. På forpermens inderside er i øverste venstre hjørne indklæbet en trykt etiket, hvis motiv er en bog med påskriften »L. C. MÖLLER | Bogbinder & Papirhandler | Graabrödretorv N° 97.« Under etiketten er med blyant anført protokollens omfang »1¼ Bog« og dens pris »5M«. *

Bogblokken består af 116 blade i 4° fordelt på 15 læg (kvaterner).^{*} Journalen er fra bl. 3 med blyant pagineret 1-227 på rectosiderne.

Lægfordeling: læg I: 6 blade (kvaterne, hvor de to første blade er fastklæbet på forpermen; de sidste fire blade er pagineret 1-[8]), læg II-XIV: 8 blade (pagineret 9-[216]), læg XV: 6 blade (kvaterne, hvor de to sidste blade er fastklæbet på bagpermen; pagineret 217-[228]).

Papir: glat skrivepapir. Mål: 180 × 220 mm.^{*}

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. ⅓ af siden.

Inderspalten rummer hovedteksten, yderspalten marginaltekst. Denne omfatter dels tilføjelser og anmærkninger til hovedspaltens tekst, dels indledende stikord med overskriftkarakter (NB27:58 og 84). Bl. 1-2 er ikke foldet.

Bl. [1v]-[2v] er ubeskrevet.

Skriften er nygotisk med latinske indslag. Etikettens tekst og NB27:2 er skrevet med latinsk hånd. Desuden benyttes latinsk håndskrift ved latinske og franske ordformer og citater samt undertiden som skønskrift i forbindelse med overskrifter og navnestof.

Forpermens inderside er beskrevet med en enkelt indholdsangivelse (NB27:2, der henviser til NB27:88) i næsten hele sidens bredde.

Journalens største marginaltilføjelse NB27:58.b, som er en fortsættelse af hovedspaltens tekst, er skrevet på langs ad siden (se illustration 5 i SKS 25, 170). Journalens sidste optegnelse NB27:88 på s. [222]-[228] er skrevet på langs ad siden (se illustration 6 i SKS 25, 206-207).

Alle journalens overskrifter er helt eller delvis understreget. Stedvis er også enkelte ord understreget i den løbende tekst. Overskriften til NB27:88, »**Min Opgave. Og om mig selv.**«, er dobbelt understreget. NB27:28 indledes med en stedsangivelse »Klædeboderne.«, som var SKs nye adresse fra oktober 1852. Ud over dateringen »d. 4. Januar.« består NB27:60 kun af årstallet »1853.«, der er formet som en overskrift og udhævet med stor skrift.

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. I fem optegnelser (NB27:18, 39, 57, 59 og 88) anvendes skillestreger til intern opdeling; i NB27:57 optræder hele fem skillestreger. På s. 129 er dobbeltkorset udsmykket på en særlig måde, hvor linjeenderne er forsynet med små trekantede eller fædder.

Der er i hele journalen en del mindre korrektioner i form af overstregninger, sletninger og tilføjelser. Undertiden indvises mindre tilføjelser mellem linjerne med kiler eller krøllede parenteser ned i hovedteksten. De største sletninger findes på s. 105 i optegnelsen NB27:50 (10 ord) og på s. 137 i NB27:59 (5 ord). Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB27:16, 40 (2 gange), 43, 65, 72 (2 gange) og 79 (se illustration 4 i SKS 25, 131).

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* I øverste højre hjørne af bl. [1r] har Henrik Lund skrevet nummeret »354.« med rødt blæk. Stedvis rummer journalen svage blyantmærker af Gottsched til markering af vanskelige tekststeder. I marginen ud for flere optegnelser har han sat streger i papiret med et ukendt redskab, måske kanten af en papirkniv. Stregerne synes at markere de afsnit, som Gottsched agtede at bringe i *EP.* *

(*L-fort.* + *B-fort.* 345; *KA*, A pk. 31; *Pap.* X 5 A 1-89)

2. Datering og kronologi

Journalen NB27 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 30. aug. 1852. Den er afsluttet senest den 14. feb. 1853, hvor journalen NB28 påbegyndes. Af journalens 88 optegnelser er ud over NB27:1 kun følgende dateret: NB27:21 (»d. 10 September«), NB27:28 (»d. 7 Octbr.«), NB27:60 (»1853. d. 4. Januar«) samt NB27:88 (»d. 13 Febr. 53.«).

3. Indhold

Det ubetingedes vilkår i en verden, der til overmål er betinget af historie, sprog og konventioner, udgør et tema med talrige variationer i NB27. Journalen eksponerer for så vidt eksemplarisk den krise, hvori det moderne hensætter en kristendom, der i medfør af sin radikalitet vil være andet og mere end den kultur og de humane værdier, som den selv historisk set har foranlediget. I journalens sidste optegnelse, der er fra den 13. feb. 1853, skildrer SK forløbet i et kompakt udviklingshistorisk perspektiv:

Frugten af denne Slægtens Opdragelse er at have afsat en christelig Dannelse og Cultur. Paa Basis af denne christelige Dannelse og Cultur igjen at ville anbringe, altsaa potenseret, Askese er en egen Sag. I ethvert Fald forstaaer jeg det ikke som min Opgave. Derimod har denne Dannelse og Cultur ført med sig en Forstands Udvikling der er ifærd med at ville identificere det at være Christen med Dannelse, det at være Christen med Klogskab, vil kunne begribe Christendommen o: s: v: o: s: v:
Her er det Slaget skal staae, og fremtidig vil komme til at staae. (NB27:88)

At et sådant slag har betydelige eksistentielle omkostninger, bevidner allerede nogle af journalens første optegnelser. »Alle De der have betjent det Ubetingede, de have Alle først faaet dette Tryk, der ligesom knuste dem,« gør SK her gældende og anfører Paulus, Luther og Pascal som figurer, hvori det ubetingede meldte sig ubetinget: »Dette Tryk er som et Solstik umiddelbart paa Hjernen. Det er det Uendelige concentreret intensivt i eet eneste Tryk og eet eneste øieblik.« (NB27:17). Da en moderne tidsalder bidrager betragteligt til at afværge et sådant tryk – »Vi drage Gud ned i dette Smaalige« (NB27:50) – risikerer forestillingen om Guds ophøjethed at fortone sig i kulturens yderste synskreds: »Det Indtryk man faaer er som om Gud havde trukket sig Millioner Mile bort fra Virkeligheden, trukket sig tilbage i Tilbagetrukkenhed.« (NB27:40). Genoprettelsen af respekten for Guds majestæt er ikke et intellektuelt anliggende, men kræver i stedet individuel resoluthed, mod til at lade det helt anderledes gestaltet sig dramatisk og pludseligt midt i det velbekendte, hvilket professorer og andre statslønnede videnskabsmænd ikke synes at have forstået:

Dersom En, der skulde løbe Væddeløb kom anstigende iført 7 Cheniller og 5 Par Buxer og uhyre Vadestøvler og en opslaaet Parapluie, saa vilde vist Enhver finde det latterligt, men lige saa latterligt er det i Grunden med Videnskaber og Professorer og Grunde der skal hjælpe Msk. ind i – det Ubetingede. (NB27:40; jf. 67)

Komiske billeder og groteske situationer optræder i journalen side om side med et væld af analogier og metaforer, der ofte forbinder sig til barnets verden og følger dets naivt-rørende forhold til jordiske og himmelske autoriteter. I enkelte tilfælde er der tale om selvbiografiske tilbageblik – SK kan fx genkalde sig sin fars reaktion, da han som ung ikke gad kopiere dennes breve (NB27:53) – men som oftest har optegnelserne om barnet en mere psykologisk eller principiel karakter, som når det fremhæves, at barnet først afslører sit sande væsen, hvis det får sin frihed (NB27:7) og dets angst skaffes til side (NB27:8). Barnet er dog navnlig et billede på det selvrådige og egensindige menneske (NB27:13), der med sit uudviklede gudsforhold (NB27:23, 42, 76) mangler afgørende sans for kristendommens væsen (NB27:47). Hvordan et menneske umærkeligt assimileres med sin socio-kulturelle kontekst, fremgår af en lille fortælling om et strengt opdraget barn, der i skolen møder anderledes uopdragne børn, hvis adfærd det efterhånden tilegner sig (NB27:51).

Sine metaforiske og antropomorfistiske tilbøjeligheder vedkender SK sig gerne. Hans billedbrug er nemlig et bevidst modtræk til den abstrakte og dermed uanskuelige tænkning, der har omsluttet kristendommen og bragt den på afstand af det konkrete. Af frygt for at endeliggøre Gud i et menneskeligt billedsprog har man »phantastisk faaet Gud saaledes uendeliggjort og majestætiskgjort, at han derved egl. er praktiseret uden for det Hele, paa uendelig Afstand fra Virkelighed« (NB27:47). Mod følgerne af denne forfejlede respekt indvender SK:

Det er ganske rigtigt at en vis Art Anthropomorphismer svækker Respekts-Udtrykket for Gud; men det er ogsaa vist, at han kan eleveres saaledes over det Anthropolomorphistiske, at i en anden Forstand det sande Respekts-Udtryk gaaer ud. (NB27:47)

SKs forsøg på at tydeliggøre sig udviklingen i sit gudsforhold indtager en særlig plads i NB27. Uden omsvøb tilkendegiver han, at der har været tale om en »Progres i det at blive eller være Xsten« (NB27:81; jf. 23), hvorfor hans gudsbegreb har udviklet sig gennem årene og dermed har fået en historie (NB27:71). I denne sin egen historie opleder SK paralleller til den udvikling, som det religiøse har gennemløbet op igennem verdenshistorien: Mens gudsforholdet i hedenskabet var ligefremt forbundet med lykke og medgang, bliver det i jødedommen mere tvetydigt og forbindes undertiden tillige med en lidelse, der i kristendommen rykker markant i forgrunden: »I Xstd. er det at være Guds Elskede: Lidelse, idel Lidelse, jo nærmere Gud jo mere Lidelse (...)« (NB27:39). Med denne paradoksale bestemmelse af det religiøse konvergerer Guds nærvær med hans fravær, hvad SK udtrykker med en umiskendelig antropomorfisme:

(...) Gud er ikke i udvortes sandelig Forstand en Magt, der slaer i Bordet for mig og siger: Nei stop, naar jeg vil alterere hans Villie. Nei, han er saaledes forstaaet som var han slet ikke til. Det er overladt til mig selv. (...) Gud lader ikke umiddelbart høre fra sig. (...) Gud lader som Ingenting. (NB27:13; jf. 29)

Med gudsforholdets paradoksalitet følger også den omvendthedens logik, der kendetegner det sandt kristelige: »Det Christelige er *det* Høiere, der bestandigt reflekterer sig *omvendt*« (NB27:11). Dette får blandt andet til følge, at en »Stigen i Guds-Forholdet er kjendeligt paa at man degraderes « (NB27:23; jf. 24). Mere konkret viser følgerne af denne »Omvendthedens Lov« (NB27:23) sig i de lidelser, der er forbundet med at være kristen, for jo mere »den Enkelte indlader sig med Gud, desto mere kommer der ogsaa Vanskeligheder ind i hans Liv, det er stundom som lod Gud Alt mislykkes for ham« (NB27:54). Lidelse bliver derved kriteriet, »Kjendet« (NB27:28), på den sande kristendom, og SK kan med stor detaljeringsgrad udfolde nogle af de lovmæssigheder, som den kristne i så henseende er underlagt (NB27:30, 80). Ligeledes vender SK gentagne gange tilbage til det spændingsfelt mellem fordring og frivillighed, som den kristnes afdøen skal udfolde sig inden for (NB27:19, 25, 29). Optegnelserne tilbyder sjældent smuthuller ind til mere formildende omstændigheder, men de findes, som når SK afslutter sin optegnelse om »Gradationer i Guds-Forhold« med et forsonligt vink: »Saaledes forstaaer jeg det. Men som altid siger jeg til mig selv og til Enhver: faer med Lempe, bliver det Dig for svært, saa søg ned i et lavere Guds Forhold (...)« (NB27:39).

Til denne mere forsonlige afdeling af journalen hører også tanker om den »Sympathiens Collision« (NB27:84), som den i religiøs henseende privilegerede udsættes for, når han skal belønnes anderledes end de mennesker, som han i levende live elskede (NB27:84). For sit eget vedkommende må SK blankt bekende, at han ikke finder den tanke synderlig animerende, at han engang i evigheden skulle sidde og dømme Israels tolv stammer – »mig vilde den Tanke slet ikke begeistre, men den vilde gjøre mig aldeles melancholsk. Jeg elsker det at være Msk, jeg har en afgjort Sympathie for alle Lidende o: s: v: – og saa en heel Evighed igjennem at skulle være kvalitativ udmærket fremfor alle Andre.« (NB27:46). Heller ikke i mere timelige forhold tiltaler tanken SK, som tværtimod finder det smerteligt, at han i redelighedens navn er nødt til at forkynde en kristendom, der vil påføre andre ulykke (NB27:71, 48).

Et tilbagevendende tema udgør refleksionerne over nåden og dens rette brug (NB27:7, 8, 9, 55). SK understreger, at menneskets frelse altid beror på ufortjent nåde (NB27:43, 63), men advarer gerne i samme åndedrag mod at tage nåden forfængelig, så man i fad forvisning om sin frelse hengiver sig til verdslighed og derved ignorerer fordringen om efterfølgelse (NB27:27). I disse refleksioner indgår også SKs præciserende bestemmelser af Kristus som trøsteren (NB27:44), talsmanden (NB27:49), forbilledet (NB27:9) og forsoneren (NB27:45). Det pointeres stærkt, at fordi nåden omslutter det liv, man har tilbagelagt, er man ikke uden videre fritaget for fremtidige forpligtelser (NB27:67). SK fremsætter desuden et alternativ til de radikale forestillinger om efterfølgelse, som han lod pseudonymen H.H. udfolde i den anden af de *Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger*: »Nemlig: det at Xstus lader det komme dertil, at han bliver slaaet ihjel er jo just Kjerlighed, thi hans Død er jo Forsoningen, Forsoningen ogsaa for deres Synd, som sloge ham ihjel (...)« (NB27:86).

To ret fyldige optegnelser omhandler SKs forbindelse til Regine. I den første, der er foranlediget af 12-årsdagen for deres forlovelse, den 10. september 1840, skildrer SK, hvorledes Regine, som i dagens anledning »naturligviis« ikke har »forsømt at være paa Pletten«, ordløst har passeret ham en morgen ude ved Østerport. SK begræder, at han ikke i tilstrækkeligt omfang får mulighed for at »pynte hende ud med Celebritet«, men lægger samtidig sig selv på sinde, at det ikke er Regine, men Gud, der skal have »første Prioritet« i hans liv. Dog, uden Regine intet ubetinget gudsforhold: »Min Forlovelse med hende og Bruddet er egl. mit Guds Forhold, er, om jeg saa tør sige, gudeligt min Forlovelse med Gud.« (NB27:21). I den anden optegnelse om sin tidligere forlovede funderer SK først over, hvorvidt en lille »Foræring«, han har modtaget sammen med *Flyveposten*, kunne være en julegave fra Regine, og skildrer dernæst koreografisk minutøst deres møde ved en middagsgudstjeneste: »Der var noget Forunderligt i dette Møde, saa nærgaaende.« (NB27:58).

Nye tendenser i tiden afspejler sig også i NB27. Den tiltagende religionskritik, hvis forfægtere højroestet søger at påvise, at kristendommen i grunden er mytologi og poesi, bliver ikke bare vrissent afvist, men mødt med forståelse, for så vidt som SK medgiver, at en abstrakt kristendom uden eksistentielle forbindelseslinjer til virkeligheden faktisk ligger på linje med mytologiske og poetiske udsagn: »Saa har vi Distance-Xstd, der egl. er Poesie og Mythologie« (NB27:51; jf. 43, 61). Trangen til at mytologisere kristendommen har

fritænkeren fælles med naturvidenskaben, der dog er anderledes oprørsk i sit væsen, og som stedse mere lidenskabeligt pånøder sig som livsforståelse, ja, SK forudser, at der vil »blive hele Skarer af Msk., hvis Religion vil blive Natur-Videnskaben« (NB27:72). Den såkaldt »videnskabelige Theologie«, der har indgået alliance med naturvidenskaberne, men som i øvrigt mangler »Tro« og »Frimodighed for Gud«, udløser hos SK en særlig despekt, som han må hidkalde Luther for at bringe ordentligt til orde, hvilket den djærve reformator ifølge SK ville gøre »ved Hjælp fE af følgende Decret: vor Herre skider Natur-Videnskaberne et Stykke« (NB27:72).

Noget tilsvarende ville SK formentlig gøre ved de velmenende professorer, der efter hans død vil docere de kierkegaardske tanker om, at det eksistentielle netop ikke må - doceres. Den ironi, der banker bunden ud af en sådan formaning, har da heller ikke undgået SKs opmærksomhed: »Ogsaa dette kan doceres. Og hvis en Docent kunde stjæle mine Tanker fra mig, han vilde gjøre glimrende Lykke.« (NB27:18).

Det profetiske klarsyn overbeviser SK om, at det ubetingede ene og alene lader sig tilvejebringe og betjene eksistentielt - uden smålig hensyntagen til tiden og dens grunde:

Det er dog saa klart, hvad jeg ofte har fremsat for mig, at ingen Teleologie formaaer at udholde den sidste Skepsis og altsaa ei heller at begeistre til den sidste Voven. Nei, den sidste, den ubetingede Voven, til den kan kun - ja, her kommer det jo saa consequent! - det Ubetingede begeistre, dette Ubetingede, der er ubetinget Lydighed mod Gud: jeg tager mit Livs Examen, underkaster mig lydig den sidste Prøve, at offres - det er en Sag mellem Gud og mig, aldeles ikke for at gavne Verden; thi Verden bliver saa vist eens Bier. (NB27:18)